

Josipa
Bilić,
Antonija
Eremut

Arhiv URBS-a – arhiv urbanističko-arhitektonskog razvoja grada Splita nakon 2. svjetskog rata

(UR.) NATAŠA BAJIĆ-ŽARKO, KATJA MARASOVIĆ,
*Pregled arhiva i dokumentacije Urbanističkog zavoda Dalmacije
– Split (URBS) 1947. – 2008.*, Split: Državni arhiv u Splitu, 2012.,
721 str., ISBN 978-953-6764-12-9

Urbanistički zavod za Dalmaciju – URBS (1947.-2008.) je bio najznačajnija urbanističko-planerska i jedna od najznačajnijih znanstveno-istraživačkih ustanova u Splitu i Dalmaciji u prošlom stoljeću.

Gotovo svi regionalni prostorni i urbanistički planovi te mnogi urbanistički, arhitektonski, građevinski i hortikulturni projekti, kao i projekti komunalnih objekata i uređenja, proizašli su upravo iz URBS-a. Svjedočanstva o djelovanju URBS-ova stručnog, interdisciplinarnog kadra nalazimo ponajprije na području Splita i većeg dijela Dalmacije, ali i izvan njega – od Istre do Ulcinja i susjednih područja u Bosni i Hercegovini, te u izradi Prostornog plana SR Hrvatske.

Zavod je također bio zadužen i za projekte rekonstrukcije i asanacije graditeljskog naslijeđa, istraživanje povijesnih objekata, ambijenata i područja te nadzor nad realizacijom planova i projekata, od kojih se izdvajaju sudjelovanje u međunarodnim istraživanjima jugoistočnog dijela Dioklecijanove palače, koja je od 1968. do 1974. vodio zajedno sa Sveučilištem Minnesota iz SAD-a, te izrada projekta obnove kuće Aglič-Mrkonjić na sjeveroistočnom uglu Peristila (arh. Neven Šegvić). U oba slučaja riječ je o projektima koji i danas daju snažnu crtu licu najstarijeg dijela Splita. Jugoistočni kvadrant Dioklecijanove palače ima specifičan razvojni put upravo zahvaljujući navedenim istraživanjima. Taj je projekt isprva bio dočekan s oduševljenjem, da bi kasnije bio

izložen kritikama struke zbog isključivosti i preferiranja antičkog sloja. Interpolacija suvremenog arhitektonskog izričaja u osjetljivi kontekst Peristila bila je odmah dočeka "na nož", da bi je kasnije struka prepoznala i isticala kao jedan od najuspjelijih primjera umetanja nove arhitekture u staro gradsko tkivo.

U ovim nam se primjerima očitava karakter samog Zavoda – bez obzira na tadašnje i naknadne kritike, ostaje činjenica da je u Dalmaciji postojao urbanistički zavod koji je mogao suvremeno i suvereno odgovoriti na zahtjeve svoga vremena, ne zaostajući za ondašnjom svjetskom praksom.

Važno je istaknuti da je URBS suosnivač Mediteranskog centra za graditeljsko naslijeđe Sveučilišta u Splitu i jedan od inicijatora Postdiplomskog studija zaštite i revitalizacije graditeljskog naslijeđa kojeg su 1975. godine osnovali Sveučilište u Splitu i Arhitektonski fakultet u Zagrebu, a od dijela njegovih stručnjaka u Splitu je 1994. godine formiran gradski Zavod za urbanizam i ekologiju, danas Upravni odjel za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu okoliša. Također, od njegova je Odjela za organizaciju stambene izgradnje u naknadnim procesima 1966. godine nastalo Poduzeće za izgradnju Splita (PIS). URBS je, dakle, odigrao rodotvornu ulogu u teoriji i praksi splitskog urbanizma te brizi za graditeljsko naslijeđe.

Kroz njegove su odjele za regionalno urbanističko planiranje, prostorno

← Robna kuća
Prima, arhitekt
Antun Šatara,
1966.

← Stambene
zgrade, Split
3, arhitekt Ivo
Radić, 1972.

planiranje, urbanističko projektiranje, kao i kroz odjele za povijest graditeljstva, graditeljsko nasljeđe, arhitektonsko i građevinsko projektiranje te odjel za infrastrukturu prošli brojni arhitekti, povjesničari umjetnosti, geografi, urbani sociolozi, građevinski i prometni inženjeri koji su dobili brojna priznanja za svoj rad.

Zavod je, između ostalog, izdavao časopis *Urbs* i priređivao izložbe u zemlji i inozemstvu, a cijelo je vrijeme svojeg postojanja gradio stručnu biblioteku i sabirao neprocjenjivo važan i opsežan arhiv, dokumentaciju i fotodokumentaciju svih svojih radova i istraživanja.

Nakon što je Zavod otišao u stečaj, brigu o sačuvanoj dokumentaciji preuzeo je Državni arhiv u Splitu, a arhitekt Dragutin Matošić, jedan od bivših direktora URBS-a, primio se zahtjevnog posla i 2002. godine izradio *Pregled* arhiva i dokumentacije Urbanističkog zavoda za Dalmaciju, na čijim je dopunama radio sve do smrti 2007. godine. Budući da nije dočekaio tiskanje knjige, taj posao dovršili su Stana Kurjak, Anka Plazibat i Božidar Grgurević u suradnji s arhitekticom Katjom Marasović, koja je uz ravnateljicu splitskog Državnog arhiva Natašu Bajić-Žarko i glavna urednica *Pregleda*.

Pregled prati povijest Urbanističkog zavoda Dalmacije te popisuje sadržaj, obujam i prostorni raspored URBS-ova arhiva i dokumentacije. Prvi dio obuhvaća Arhiv općeg sektora prije i poslije pretvorbe 1993. godine, tehničke dnevnik i druge knjige dokumentacije, fototeke, dijateke i biblioteke. Uvršteni su svi planovi i elaborati iz područja urbanizma, arhitekture, infrastrukture, graditeljskog naslijeđa, uređenja terena te je evidentirana suradnja s drugim institucijama.

Tijekom izrade prvoga izdanja *Pregleda* arhiva i dokumentacije URBS-a objavljeni su i svi postojeći primopredajni akti, popis primopredajnih zapisnika (uključujući i one o posudbama te popise zatečene dokumentacije).

Prema autorovim preporukama iz prvog izdanja *Pregleda* za daljnje sređivanje arhiva do 2006. u Državni su arhiv preneseni i obrađeni Arhiv podloga i matrica Odjela za infrastrukturu, Arhiv podloga i matrica za arhitekturu, planska i druga stručna dokumentacija URBS-ove knjižnice dopunjene elaboratima te Arhiv savjeta za urbanizam, sačuvan zaslugom arhitekta Darovana Tušeka.

Godine 2010. u Državni arhiv prenesen je Arhiv odjela za prostorno planiranje, a s ciljem da se Arhiv u što većoj mjeri kompletira, ovoj knjizi su priloženi i neponišteni reversi kao pomoć i obaveza primateljima dijelova arhiva da posuđeno predaju Državnom arhivu u Splitu. Objavljene su podloge i matrice te lokacijske dozvole odjela za urbanističko projektiranje i Generalni urbanistički plan Splita.

Knjiga iznosi i Arhiv danskog arhitekta i arheologa Eynara Dyggvea, koji je darovnikom gradu Splitu 1958. poklonio bogatu arhivsku građu. Sve do 1986. godine Dyggveov arhiv je čuvan u URBS-u i korišten kao zasebna cjelina u Odjelu za povijest graditeljstva, kasnije Odjelu za graditeljsko nasljeđe. Godine 2001. predan je Konzervatorskom odjelu Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture RH u Splitu gdje će biti pohranjen do daljnjega.

Promocija *Pregleda* URBS-a održana u Državnom arhivu u Splitu prigodno je popraćena izložbom radova djelatnika URBS-a iz njihove arhive u odabiru Ane Šverko na kojima su primjeri antologijskih djela Lovre Perkovića, Ive Radića, Antuna Šatare i drugih, tj. modernističke ikone grada Splita poput robne kuća Prima ili Radićevih nebodera.

Ova knjiga dokumentira izuzetno važan i opsežan rad jedne značajne institucije koja je u najvećoj mjeri utjecala na ubrzani poslijeratni razvoj Splita, pa među svojom bogatom građom zasigurno krije čitav niz radova i doktorata istraživača urbanizma, arhitekture, graditeljstva i graditeljskog naslijeđa. x